

ВІДВІД СУДДІ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Відповідно до ч. 3 ст. 11–1 ЦПК України визначення судді або колегії судів для розгляду конкретної справи здійснюється автоматизованою системою документообігу суду. Разом з тим, не завжди визначений склад суду вправі розглядати та вирішувати цивільну справу. Враховуючи цей аспект, законодавчими нормами передбачена можливість застосування положень щодо відводу судді. Мета відводу — створити у всіх учасників цивільної справи, а також у всіх осіб, присутніх в залі судового засідання, впевненість в тому, що справа буде розглядатись та вирішуватись неупереджено та об'єктивно, що, у свою чергу, сприятиме підвищенню авторитету ухвалюваних судом рішень та сприяти попередженню небезпеки скасування судових рішень у зв'язку з їх незаконністю.

Підстави для відводу (самовідводу) судді передбачені ст. 20 ЦПК України. Виходячи із положень ст. 20 ЦПК України, перелік підстав для відводу складу суду є невичерпним. І це зрозуміло, оскільки, враховуючи складність та багатоманітність життєвих ситуацій, закон не може містити вичерпного переліку підстав для відводу судді. Підстави для відводу можуть бути застосовані до суддів усіх інстанцій. Крім цього, згідно ст. 21 ЦПК України не допускається повторна участь судді в розгляді цивільної справи.

Підстави можуть мати об'єктивний (п.п. 1,5 ч. 1 ст. 20 ЦПК України) або суб'єктивний характер (п.п. 2,3 ч1 ст. 20 ЦПК України).

Заінтересованість у справі може мати як юридичний, так і побутовий характер. Юридична заінтересованість — якщо від результату вирішення спору у судді виникнуть, зміняться або припиняться права чи обов'язки. Побутова або фактична — якщо рішення суду може мати вплив на особисті стосунки судді з оточуючими (*напр., залежність від однієї із сторін*).

Обставинами, що викликають сумнів в об'єктивності та неупередженості судді, можуть бути незаконні дії судді під час розгляду справи, висловлення думки щодо обґрунтованості позову, ігнорування законних вимог осіб, які беруть участь у справі, дружні або навпаки неприязні відносини судді з кимось із осіб, які беруть участь у справі, службова залежність тощо.

За наявності підстав, визначених ст. 20 ЦПК України, суддя повинен заявити самовідвід.

Право на заявлення відводу складу суду належить особам, які беруть участь у справі.

Форма здійснення — як усно (фіксується у журналі судового засідання), так і письмово (заява приєднується до матеріалів цивільної справи).

Часова межа здійснення — з моменту відкриття провадження у справі і до початку розгляду справи по суті. Якщо відвід заявлено пізніше, то особа повинна довести поважність причин пропуску строку, а саме, що підстави для відводу стали їй відомі після початку розгляду справи по суті.

Відвід повинен бути *мотивованим*. Особа, яка заявляє відвід судді, повинна навести конкретні факти, що дають підстави для вчинення дій із відводу судді. Нічим не підтверджена вимога не може бути задоволена. У зв'язку з цим, підстава для відводу повинна підтверджуватись доказами. ЦПК України не передбачає якими саме доказами має підтверджуватись підстава для відводу. А тому можуть бути використані будь-які засоби доказування, передбачені ч. 2 ст. 57 ЦПК України.

Виходячи з положень ч. 2 ст. 24 ЦПК України, питання про відвід вирішується *тим складом суду, який розглядає справу*. Вважаю, що таке законодавче положення порушує загальні засади здійснення правосуддя, адже, навряд чи хтось буде заперечувати відомий латинський афоризм, що ніхто не може бути суддею у своїй власній справі. У даному контексті слушною є пропозиція Юрія Стеценка щодо вдосконалення процедури відведення, а саме про розгляд заяви про відвід судді місцевого суду суддею апеляційної інстанції (<http://ut.kiev.ua>).

Порядок вирішення питання про відвід судді.

1. вислухати думку особи, якій заявлено відвід, якщо вона бажає її висловити;

2. вислухати думку осіб, які беруть участь у справі;

3. вийти до нарадчої кімнати для постановлення ухвали. За результатами розгляду заяви може бути постановлено одну із двох ухвал:

- або про задоволення заяви про відвід. В такому випадку, керуючись ч. 1 ст. 191 ЦПК України, суд повинен одночасно відкласти розгляд справи у зв'язку з необхідністю заміни відведеного судді;

- або про відмову в задоволенні заяви про відвід.

Ухвала, якою вирішується заява про відвід, не є самостійним об'єктом для оскарження. Її можна оскаржити тільки разом із оскарженням рішення суду у справі.

Правові наслідки задоволення заяви про відвід передбачені ст. 25 ЦПК України.